

УДК 347.918

*Олена Ігорівна Мельничук,
старший науковий співробітник
відділу міжнародного права
та порівняльного правознавства
Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України,
кандидат юридичних наук*

*Костянтин Олександрович Савчук,
старший науковий співробітник
відділу міжнародного права
та порівняльного правознавства
Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України,
кандидат юридичних наук*

РЕНЕСАНС ПОСТІЙНОЇ ПАЛАТИ ТРЕТЕЙСЬКОГО СУДУ ЯК ЕФЕКТИВНОГО ЮРИДИЧНОГО МЕХАНІЗМУ ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СПОРІВ

Принцип мирного вирішення міжнародних спорів є одним із найбільш важливих принципів міжнародного права, який закріплено у Статуті Організації Об'єднаних Націй (далі — ООН), Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН 1970 р., Гельсінському Заключному акті 1975 р., низці резолюцій Генеральної Асамблеї ООН, включаючи Манільську декларацію про мирне вирішення міжнародних спорів 1982 р., а також у статутних документах міжнародних організацій регіонального характеру, зокрема Ліги Арабських Держав, Африканського Союзу, Організації Американських Держав, Співдружності Незалежних Держав. У деяких сучасних курсах з міжнародного права йдеться вже не просто про мирні засоби вирішення спорів, які існують у міжнародному праві, а про існування окремої галузі сучасного міжнародного права — права мирного вирішення міжнародних спорів [1, с. 260]. Одним із найдавніших і водночас достатньо ефективним способом мирного вирішення міжнародних спорів є міжнародний арбітраж, тобто обрання за взаємною згодою сторонами спору третьої сторони (одноособового арбітра чи декількох арбітрів), яка розглядає справу і виносить юридично обов'язкове рішення. Фактично йдеться про третейський суд для розгляду спорів, сторонами в яких є держави та міжнародні організації.

Міжнародний арбітраж відомий ще з часів Античності та Середньовіччя. Широке розповсюдження арбітражу в середньовічному міжнародному праві було обумовлено особливостями соціально-політичної структури феодалізму, коли неможливо було провести чітке розмежування між приватними та публічними правовідносинами і, відповідно, неможливо чітко ідентифікувати момент з якого спір між двома феодалами переходив зі сфери приватного права до публічного права [2, с. 95]. Найбільшого розповсюдження міжнародний арбітраж набув у XVIII–XIX ст. Починаючи з Договору Джея 1794 р. протягом всього XIX ст. між державами укладається значна кількість угод про арбітраж як щодо конкретних спорів, так і щодо певної категорії спорів або юридичних спорів загалом. Важливе значення для розвитку інституту третейського вирішення міжнародних спорів мав арбітраж, створений відповідно до Вашингтонського договору 1871 р. для розгляду справи між США та Великою Британією з приводу крейсера «Алабама».

Відомий сучасний російський юрист-міжнародник В. Толстих справедливо зазначає, що «в останні десятиріччя спостерігається збільшення кількості міжнародних спорів, що передаються на арбітражний розгляд» [3, с. 474].

Особливим видом міжнародного арбітражу є утворена відповідно до положень Гаазьких конвенцій про мирне вирішення міжнародних спорів 1899 та 1907 рр. Постійна палата третейського суду. За час свого існування у її рамках було вирішено значну кількість справ, причому в останні роки існує чітка тенденція до збільшення їхньої кількості. Правовий статус та понад 100-річна діяльність Постійної палати третейського суду як засобу вирішення міжнародних спорів були предметом наукових досліджень таких відомих юристів-міжнародників, як В. Гессен, В. Євінтов, С. Лазарєв, М. Михайловський, Л. Оппенгейм, Е. Пушмін, Ш. Розен, М. Хадсон, Б. Шифман, С. Швებель та ін. Попри активізацію діяльності Постійної палати третейського суду в сучасній вітчизняній міжнародно-правовій літературі вона висвітлена явно недостатньо. Один із авторів цієї публікації вже звертався до цієї проблематики [4]. Отже, метою цієї статті є характеристика Постійної палати третейського суду як засобу вирішення міжнародних спорів у сучасному міжнародному праві, особливо враховуючи новітні тенденції розвитку цієї інституції.

Створення Постійної палати третейського суду було одним із головних результатів скликаної з ініціативи Російського царя Миколи II Першої Гаазької конференції миру (1899 р.). На Другій Гаазькій конференції миру у 1907 р. прийнята Першою конференцією миру Конвенція про мирне вирішення міжнародних спорів була переглянута та ухвалена в новій редакції (вступила у силу 26 січня 1910 р.). Нині ратифікували одну з двох або обидві Конвенції 115 держав (Україна ратифікувала обидві Гаазькі конвенції 4 квітня 1962 р.).

Постійна палата третейського суду не є судом у традиційному сенсі, а міжнародною інституцією, основною функцією якої є допомога у створенні та функціонуванні арбітражних трибуналів для вирішення конкретних спорів. Діапазон категорій міжнародних спорів, на які поширюється юрисдикція Постійної палати третейського суду, є досить широким: спори щодо території, договорів, прав людини, двосторонні та багатосторонні комерційні та інвестиційні спори, а також спори екологічного характеру. Незважаючи на те, що Постійна палата третейського суду створювалась як інструмент для вирішення спорів лише між державами, у 1935 р. її повноваження були розширені, коли вона прийняла до розгляду першу справу між державою та юридичною особою («Радіо Корпорація Америки проти Китаю»), встановивши прецедент для майбутньої діяльності щодо забезпечення врегулювання спорів між державами, окремими державними компаніями, міжнародними організаціями та юридичними і фізичними особами. Важливим моментом діяльності Постійної палати третейського суду є те, що її юрисдикція може бути поширена на спори, які виникли між державами, що не є сторонами Гаазьких конвенцій 1899 або 1907 рр. Постійна палата третейського суду співпрацює з багатьма міжнародними інституціями, у тому числі і судовими. У 1986 р. вона розпочала співробітництво з Міжнародним центром врегулювання інвестиційних спорів (*ICSID*), в 1990 р. уклала схожу угоду з Багатостороннім агентством гарантування інвестицій (*MIGA*), а в 1989 р. — із Міжнародною радою комерційного арбітражу.

Інституційна структура Постійної палати третейського суду включає три органи: Адміністративна Рада, Бюро незалежних арбітрів і Міжнародне бюро (Секретаріат), яке очолюється Генеральним секретарем. Адміністративна Рада складається з представників держав — членів Гаазьких конвенцій, акредитованих у Нідерландах. Її очолює Міністр закордонних справ Нідерландів. Основним завданням цього органу є визначення спільно з Генеральним секретарем політики організації, забезпечення загальної координації діяльності Постійної палати третейського суду, здійснення загального адміністративного нагляду, а також контролю за виконанням бюджету. Цей орган діє за Правилами процедури Адміністративної Ради Постійної палати третейського суду.

Міжнародне бюро (Секретаріат) складається з досвідчених експертів у сфері права та управління, які призначаються з урахуванням принципу справедливого представництва різних держав. Міжнародне бюро виконує організаційні функції, зберігає архіви, забезпечує реєстрацію послуг та адміністративну підтримку трибуналів і комісій, організовує наради і слухання, надає канцелярські послуги, а також послуги перекладу в діяльності трибуналів. Держави-учасниці зобов'язані повідомляти Бюро за першої можливості про кожну угоду про третейський суд та про кожний третейський вирок, винесений особливими третейськими судами, а також надавати засвідчені

копії цих документів. Вони зобов'язані також повідомляти Бюро про закони, розпорядження і документи, які засвідчують виконання винесених Палатою рішень. Міжнародне бюро уповноважене поширювати інформацію про свою діяльність серед держав, які не є сторонами Гаазьких Конвенцій 1899 та 1907 рр.

Постійна палата третейського суду перебуває у Палаці миру (Гаага). Персонал та учасники справ (радники, агенти, свідки) виконують свої функції згідно з умовами, гарантованими Угодою про штаб-квартиру Постійної палати третейського суду в Нідерландах.

Бюро незалежних арбітрів — структура, до складу якої входять потенційні арбітри — члени суду. Вони призначаються державами-учасницями. Кожна із них відповідно до ст. 44 Конвенції про мирне вирішення міжнародних спорів 1907 р. призначає не більше чотирьох осіб, які відомі своїми знаннями у питаннях міжнародного права. Ці особи вносяться як члени Постійної палати в особливий список, який повідомляється усім державам-учасницям через Міжнародне бюро. Дві або декілька держав можуть призначити спільного одного чи декількох членів. Одна і та сама особа може бути призначена різними державами. Члени Палати призначаються на шестирічний строк, їх повноваження можуть бути відновлені. Членами Постійної палати третейського суду були відомі українські юристи, академіки АН УРСР В. Корецький та Б. Бабій, доктори юридичних наук Н. Ульянова, І. Лукашук. Зараз ними є відомі правознавці О. Задорожній, В. Кисіль, О. Копиленко, М. Селівон. Члени Постійної палати третейського суду з кожної держави-учасниці формують національну групу, яка уповноважена подавати кандидатів для обрання суддів Міжнародного суду ООН (ст. 4 (1) Статуту Міжнародного Суду ООН). Члени Постійної палати третейського суду (разом із суддями Міжнародного Суду ООН) входять до складу групи, що обирає кандидатів для Нобелівської премії миру.

Для забезпечення процедури вирішення спору більш доступною Постійна палата третейського суду ухвалила концепцію політики «Угод про гостинність» (*Host Country Agreement*) з державами, які є учасницями Конвенції 1899 або 1907 рр., яка полягає у можливості здійснення правосуддя не в Гаазі. Такі Угоди укладені з Аргентиною, Коста-Рікою, Ліваном, Маврикієм, Сінгапуром, Південною Африкою, Індією та Чилі.

Процедура вирішення міжнародних спорів Постійною палатою третейського суду включає арбітраж, посередництво, примирення, а також слідчі комісії зі встановлення фактів. Відповідно до Угод про гостинність країна перебування та Постійна палата третейського суду встановлюють правові рамки, згідно з якими відбуваються зазначені вище процедури на території певної держави в конкретному випадку без потреби постійного представництва Постійної палати третейського суду. Важливо, що угоди про гостинність включають у себе положення про офіс та приміщення, надання секретарських послуг і регулюють привілеї та імунітети учасників, які забезпечуються державою місцеперебування трибуналу. Таким чином, угоди про гостинність дозволяють сторонам у спорі використовувати всі можливості Постійної палати третейського суду на території гостинної держави.

Широкі можливості Угоди про гостинність включають: застосування арбітражних процедур у будь-якій державі; розвиток міжнародного іміджу держави як арбітражного форуму; збільшення внутрішнього та регіонального значення арбітражу та інших методів врегулювання спорів в рамках Постійної палати третейського суду; популяризація звернень до арбітражних інституцій у державі; розвиток співробітництва між Постійною палатою третейського суду та національними і регіональними арбітражними інституціями, а також заохочення обміну досвідом; збільшення процедурних можливостей вирішення спорів у рамках Постійної палати третейського суду.

У складі Постійної палати третейського суду діє Палата з екологічних спорів, яка складається з арбітрів, що спеціалізуються у спорах, пов'язаних із навколишнім середовищем і природними ресурсами, а також наукових і технічних експертів, які можуть призначатися у ролі експертів-свідків згідно з Правилами процедури з екологічних спорів Постійної палати третейського суду. Палата з екологічних спорів діє на підставі Факультативних правил Постійної палати третейського суду для вирішення спорів щодо природних ресурсів та/або навколишнього середовища (2001 р.), Факультативних правил Постійної палати третейського суду для примирення у справах, пов'язаних із природними ресурсами та навколишнім середовищем (2002 р.). Факультативні ар-

бітражні правила врегулювання спорів щодо природних ресурсів і навколишнього середовища забезпечують встановлення спеціального списку арбітрів, які є фахівцями у цій сфері. Правила також забезпечують встановлення списку наукових і технічних експертів. Сторони спору можуть, але не зобов'язані обирати арбітрів, посередників або експертів із цих списків. У 2002 р. від України до складу арбітрів Палати з екологічних спорів призначений академік НАН України Ю. Шемшученко.

Бюджет Постійної палати третейського суду формується за рахунок внесків держав-учасниць, сума яких залежить від системи юнітів, що визначається Всесвітнім поштовим союзом (одна з міжнародних міжурядових організацій, яка існувала в 1899 р., тобто на час створення Постійної палати третейського суду). Генеральний секретар щорічно подає доповіді Адміністративній раді про діяльність Постійної палати третейського суду та виконання бюджету.

Адміністративна рада доручає фінансовий нагляд за діяльністю Міжнародного бюро Фінансовому комітету, який складається з трьох членів Адміністративної Ради, які перебувають у Гаазі. Її члени переобираються щороку в перший день січня шляхом заміщення одного члена згідно з французьким алфавітним порядком відповідно до ст. 11 Правил процедури Ради. У 2004 р. Адміністративна рада заснувала бюджетний комітет, функції якого подібні до функцій Фінансового комітету. Такий бюджетний комітет є відкритим для участі всіх держав-членів, останні мають право вивчати документи фінансового характеру Адміністративної Ради. Судові витрати, пов'язані з функціонуванням трибуналів покладаються порівну на сторони.

У жовтні 1994 р. Адміністративна рада заснувала Фонд фінансової підтримки, який компенсує судові витрати деяким державам. Це можуть бути учасниці Гаазьких конвенцій 1899, 1907 рр., які: уклали угоду з метою передачі одного або більше спорів, існуючих або майбутніх для вирішення будь-якими засобами, що є в наявності у Постійної палати третейського суду; на момент запиту фінансової допомоги з фонду зазначені у Списку отримувачів допомоги «*DAC List of Aid Recipients*», що складається Організацією економічного співробітництва та розвитку (*OECD*). Держава подає запит на допомогу Фонду шляхом письмового звернення до Генерального секретаря Постійної палати третейського суду. Незалежний орган із довірених осіб вирішує питання про надання допомоги. З часу створення Фонду Норвегія, Кіпр, Велика Британія, Південна Африка, Нідерланди та Коста-Ріка зробили свої внески до нього. Чотири гранти були надані центрально-азійській державі, азійській державі, два — африканським державам.

Постійна палата третейського суду може застосувати будь-яку процедуру вирішення спорів незалежно від її відповідності Гаазьким Конвенціям 1899 або 1907 рр. чи будь-яким іншим факультативним правилам, гарантуючи сторонам спору максимальний рівень процедурної автономії. Якщо сторони не дійшли згоди щодо своїх власних правил, які застосовуватимуться до третейського розгляду, вони керуються правилами, передбаченими Гаазькими конвенціями 1899 або 1907 рр. Сторони також можуть за згодою ухвалювати свої процедурні рамки, основою яких можуть бути Арбітражні правила Комісії ООН з права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ). Процедурні правила розгляду справ у Постійній палаті третейського суду містяться у Факультативних Правилах Постійної палати третейського суду для арбітражних спорів між двома державами (ухвалені в 1992 р.), Факультативних правилах Постійної палати третейського суду для вирішення спорів між двома сторонами, з яких лише одна є державою (1993 р.), Факультативних правилах Постійної палати третейського суду між міжнародними організаціями та державами (1996 р.), Факультативних правилах Постійної палати третейського суду між міжнародними організаціями та приватними особами (1996 р.), Правилах факультативного примирення Постійної палати третейського суду (1996 р.), Факультативних правилах Постійної палати третейського суду для слідчих комісій з розслідування фактів (1997 р.), Факультативних правилах Постійної палати третейського суду для вирішення спорів щодо природних ресурсів та/або навколишнього середовища (2001 р.), Факультативних правилах Постійної палати третейського суду для примирення у справах, пов'язаних із природними ресурсами та навколишнім середовищем (2002 р.).

Звернення до третейського суду передбачає обов'язок добросовісно підкорятися третейському рішення. Це стосується питань юридичної сили, застосування і тлумачення міжнародних договорів щодо яких Сторони звернулися до третейського провадження. Угода про третейський суд

може укладатися попередньо або для вирішення спорів, які вже існують. Постійна палата третейського суду компетентна для всіх випадків третейського провадження, якщо Сторонами не укладено угоду про встановлення особливого суду. Якщо інше не встановлено угодою Сторін, кожна договірна держава, звертаючись до Постійної палати третейського суду для вирішення спору або врегулювання ситуації, обирає третейських суддів із загального списку членів Палати (один національний арбітр та інший іноземний). Призначені таким чином чотири арбітри (якщо дві Сторони у спорі) обирають суперарбітра (старшого суддю, головуєного). У випадку відсутності згоди, вибір суперарбітра доручається третій державі, яка спільно обирається Сторонами. Якщо з цього приводу не буде досягнуто згоди, то кожна Сторона обирає окремо державу, і вибір суперарбітра відбувається за згодою між обраними таким чином державами. Якщо протягом двох місяців ці дві держави не змогли дійти згоди, кожна з них надає двох кандидатів, взятих зі списку членів Постійної палати, але не з числа призначених. Головуючий обирається шляхом проведення процедури жеребкування. Як зазначають науковці і практики, для такої процедури характерні громіздкість та архаїчність.

Після створення суду Сторони повідомляють Бюро про своє рішення звернутися до Палати, текст свого третейського запису та імена суддів. Бюро терміново повідомляє кожному судді третейський запис та імена інших суддів. Суд збирається у день, призначений Сторонами. Члени суду при виконанні своїх обов'язків поза межами своєї держави користуються дипломатичними привілеями та імунітетами.

Правила встановлення третейського запису та інші попередні процедурні питання регулюються статтями 52, 53, 54 Гаазької Конвенції 1907 р. Держави, звертаючись до третейського суду, складають третейський запис, в якому визначаються предмет спору, строк та порядок призначення третейських суддів, форма, порядок і строки, згідно з якими здійснюється повідомлення одна одній Сторони та розмір суми, яку кожна Сторона повинна буде внести як аванс на витрати, а також визначаються (за необхідності) особливі повноваження суду, місце засідань, мова провадження та інші умови.

Постійна палата третейського суду може встановити третейський запис за проханням навіть однієї Сторони самостійно, якщо Сторони не досягли згоди у випадках спору, якщо це: передбачається загальним договором про третейський суд, який не виключає компетенції Гаазьких конвенцій 1899 або 1907 рр. Звернення до третейського суду не може мати місце, коли інша Сторона заявляє, що спір не підлягає обов'язковому третейському провадженню; впливає з договірних боргів, які вимагаються однією державою з іншої на користь своїх громадян, якщо раніше не було встановлено, що третейський запис встановлюється іншим порядком.

За відсутності вказівок Сторін місцем проведення слухань Суду є Гаага. Перебування та діяльність трибуналу на території третьої держави можливе лише за згоди останньої. У випадку, якщо третейський запис не визначив мови провадження, це питання вирішує Суд. Він має право встановлювати процесуальні правила провадження, а також форми, порядок і строки надання Сторонами остаточних доводів та виконувати всі формальності, пов'язані з вивченням доказів.

Сторони мають право призначати при третейському суді особливих агентів, з дорученнями посередництва між ними і Судом. Сторони також можуть використовувати послуги професійних адвокатів і радників перед судом для захисту своїх прав та інтересів. Члени Постійної палати третейського суду можуть надавати агентські, адвокатські послуги або послуги радників лише на користь держави, яка їх призначала членами Палати.

Третейське провадження складається за загальним правилом із двох окремих частин: письмового розслідування та дебатів. Письмове розслідування полягає у повідомленні агентами двох Сторін членам Суду пам'ятних записок, відповідей і заперечень. Сторони подають документи як докази у справі. Це відбувається через Міжнародне Бюро у строки, встановлені третейським записом. Кожний документ, представлений Стороною, повинен бути повідомлений іншій Стороні засвідченою копією. Дебати складаються з усних виступів. За винятком особливих умов суд збирається лише після закінчення розслідування. Дебатами керує головуєчий. Дебати відбуваються публічно за згоди Сторін та Суду. Секретар складає протокол дебатів. Суд може вимагати від агентів Сторін надання будь-яких актів та просити всі необхідні пояснення. Агенти та радники впра-

ві заявляти заперечення та відводи. Суд може керуватися при прийнятті процесуальних та інших рішень загальними принципами права.

Нарада Суду відбувається при зачинених дверях і залишається в секреті. Будь-яке рішення ухвалюється більшістю голосів. Третейське рішення повинно бути мотивованим. У рішенні вказуються імена суддів, воно підписується головуючим та секретарем. Рішення третейського суду оголошується публічно на засіданні Суду у присутності агентів та радників Сторін. Рішення Суду остаточне та не підлягає оскарженню. При виникненні спору відносно тлумачення або виконання рішення, воно підлягає розгляду суду, який його ухвалив.

Сторони можуть у третейському записі обумовити своє право на перегляд третейського рішення у разі виявлення нових обставин, які можуть вплинути на суть рішення. У цьому випадку перегляд здійснюється судом, який ухвалив таке рішення. Строк, протягом якого може бути подане прохання про перегляд, обумовлюється у третейському записі. Третейське рішення обов'язкове лише для Сторін у спорі.

У певних випадках допускається спрощене арбітражне провадження. У кожному випадку це вирішують Сторони у спорі. Кожна з них призначає одного суддю. Ці судді обирають старшого суддю, який головує в суді. За відсутності попередньої угоди суд призначає одразу ж після свого створення термін, в який Сторони повинні надати свої пам'ятні записки.

Провадження здійснюється винятково у письмовій формі, але кожна Сторона має право просити про допущення свідків та експертів. Суд, зі свого боку, може опитати агентів Сторін, а також експертів та свідків, якщо він вважає за потрібне.

Постійна палата третейського суду може створювати трибунали для вирішення спорів, які діють на основі Правил процедури, ухвалених Комісією ООН з права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ) в 1976 р. Ці Правила визначають Генерального секретаря Постійної палати третейського суду у ролі авторитета, що призначає арбітрів відповідно до прохання Сторін арбітражного процесу в таких ситуаціях: коли необхідно призначити єдиного арбітра, а Сторони у визначений час не досягли згоди щодо кандидатури; коли необхідно призначити трьох арбітрів, а одна Сторона у визначений строк не обрала арбітра або обрані двома Сторонами арбітри не можуть обрати суперарбітра у зазначений вище строк; у випадку, коли арбітр отримав відозву; у випадку з невідзначенням гонорару арбітра.

Характеризуючи ефективність діяльності Постійної палати третейського суду, варто зазначити, що на першому етапі свого існування, тобто у період з 1902 по 1935 рр., вона розглянула понад 20 справ. Згодом кількість звернень до цієї міжнародної інституції зменшилася у зв'язку з заснуванням і діяльністю міжнародного судового органу постійного характеру — Постійної палати міжнародного правосуддя (з 1920 р.), а потім — Міжнародного суду ООН (з 1946 р.). Проте починаючи з кінця 90-х років XX ст. Постійна палата третейського суду отримала новий імпульс у своїй діяльності і кількість звернень до цієї міжнародної інституції суттєво зросла. Крім того, слід відзначити тенденцію до постійного збільшення кількості держав-учасниць обох Гаазьких конвенцій про мирне вирішення міжнародних спорів.

Наприклад, протягом 2006 р. Постійна палата третейського суду отримала 28 запитів на призначення арбітрів відповідно до Правил процедури ЮНСІТРАЛ або інших арбітражних умов *ad hoc* та зареєструвала 19 справ. У тому ж 2006 р. 6 справ були завершені, вони включали міждержавні спори з територіальних, договірних питань і прав людини, а також комерційні та інвестиційні спори, включаючи двосторонні і багатосторонні інвестиційні договори. У 2008 р. Постійна палата третейського суду адмініструвала загалом 34 справи, у 2009 р. — 54, у 2010 р. — 64, у 2011 р. — 69. Протягом 2012 р. здійснювала реєстраційне провадження у 88 справах, 27 з яких були ініційовані у 2012 р., 6 з них — міждержавний арбітраж, 54 — інвестиційний арбітраж, 27 — інші арбітражі за контрактами, однією зі сторін яких є держава, державна компанія або міжнародна організація.

Варто навести показники за кількістю звернень: у 2006 р. Постійна палата третейського суду розпочала провадження з 6 справ, а Міжнародний Суд ООН — з 3 справ; у 2008 р. Постійна палата третейського суду — з 12 справ, а Міжнародний Суд ООН — з 6 справ; у 2009 р. — Постійна палата третейського суду — з 22 справ, а Міжнародний Суд ООН — з 3 справ; у 2010 р. Постійна палата

третейського суду — з 24 справ, а Міжнародний Суд ООН — з 3 справ; у 2011 р. Постійна палата третейського суду — з 19 справ, а Міжнародний Суд ООН — з 2 справ.

Станом на 2014 р. Постійна палата третейського суду є реєстратором у 8 міждержавних спорах, зокрема, це — Тімор-Леште проти Австралії, Республіка Філіппіни проти Народної Республіки Китаю, Республіка Хорватія проти Республіки Словенія, Республіка Маврикій проти Королівства Велика Британія та Північна Ірландія, арбітраж з питань морського кордону Бенгальської затоки між Бангладеш та Індією та ін. Також вона виступає у ролі реєстратора в 50 інвестиційних арбітражах згідно з двосторонніми та багатосторонніми інвестиційними договорами або інвестиційним законодавством, серед них — Маттіолі Джоїнт Вентче проти Міністерства води та енергетики Федеральної Демократичної республіки Ефіопія, Тенох Холдінгс Лімітед (Кіпр), М. Наумченко (Російська Федерація), А. Полукетов (Російська Федерація) проти Республіки Індія, Антаріс Солар (Німеччина) та М. Гюде (Німеччина) проти Чеської Республіки, ОАО Газпром проти Республіки Литва та ін. Крім того, Постійна палата третейського суду у 2014 р. виступає також як реєстратор у 30 арбітражах за контрактами та іншими угодами, однією зі Сторін яких є держава, державна компанія або міжнародна організація: наприклад, арбітраж Атланти-Скандіан Херрінг (Королівство Данія від імені Фарерських островів проти Європейського Союзу). Тобто станом на 2014 р. Постійна палата третейського суду адмініструє 88 справ. Для порівняння: у провадженні Міжнародного Суду ООН у 2014 р. — 10 справ.

Порівнюючи місце Міжнародного Суду ООН та Постійної палати третейського суду в системі міжнародної юстиції можна зазначити таке. Міжнародний Суд ООН є головним судовим органом ООН, тобто інституцією, що діє від імені всього міжнародного співтовариства [5]. Однак у той же час згідно з усталеною традицією обрання до кожного складу Суду суддів-громадян держав — постійних членів Ради Безпеки ООН, не можна не враховувати той факт, що інколи в його рішеннях присутня і політична складова. Натомість Постійна палата третейського суду є суто юридичною інституцією, що не має політичного підтексту. Збільшення кількості звернень до Постійної палати третейського суду, яке спостерігається протягом останнього десятиріччя, свідчить про те, що створена понад 100 років тому інституція і на сьогодні залишається ефективним засобом вирішення міжнародних спорів, у тому числі й економічного та інвестиційного характеру. Попри той факт, що Україна жодного разу не була стороною спору, що розглядався у межах Палати, не слід виключати можливість застосування цього інструменту для захисту прав і законних інтересів України в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Лукашук И. И. Международное право. Учебник. Особенная часть / И. И. Лукашук. — М., 2005. — 432 с.
2. Grewe W. G. The Epochs of International Law / W. G. Grewe. — Berlin ; New York, 2000. — 780 p.
3. Толстых В. Л. Курс международного права : учеб. / В. Л. Толстых. — М., 2009. — 1056 с.
4. Мельничук О. І. Постійна палата третейського суду / О. І. Мельничук // Міжнародне судочинство / за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. — К., 2009. — С. 36–50.
5. Савчук К. О. Міжнародний суд ООН як засіб мирного розв'язання міжнародних спорів у сучасному міжнародному праві / К. О. Савчук, О. І. Мельничук // Часопис Київського університету права. — № 4. — 2013. — С. 341–346.

Мельничук О. І., Савчук К. О. Ренесанс Постійної палати третейського суду як ефективного юридичного механізму вирішення міжнародних спорів

Стаття присвячена дослідженню правового статусу Постійної палати третейського суду. Утворена відповідно до Гаазьких конвенцій про мирне вирішення міжнародних спорів 1899 та 1907 рр. Постійна палата третейського суду не є судом у традиційному сенсі, а міжнародною інституцією, основною функцією якої є допомога у створенні та функціонуванні арбітражних трибуналів для вирішення конкретних спорів. Розкрито тенденцію до збільшення кількості справ, які передаються на розгляд Палати, що свідчить про підвищення ефективності її діяльності. На відміну від Міжнародного Суду ООН, який може розглядати тільки міждержавні спори, Постійна палата третейського суду може розглядати

різні категорії спорів міжнародного характеру. Здійснено аналіз практики діяльності Постійної палати третейського суду за останні роки.

Ключові слова: Постійна палата третейського суду, Гаазькі конвенції про мирне вирішення міжнародних спорів 1899 та 1907 рр., мирні засоби вирішення міжнародних спорів, міжнародний арбітраж.

Мельничук Е. И., Савчук К. А. Ренессанс Постоянной палаты третейского суда в качестве эффективного юридического механизма разрешения международных споров

Статья посвящена исследованию правового статуса Постоянной палаты третейского суда. Созданная в соответствии с Гаагскими конвенциями о мирном разрешении международных споров 1899 и 1907 гг. Постоянная палата третейского суда является не судом в традиционном смысле, а международной институцией, основной функцией которой является помощь в создании и функционировании арбитражных трибуналов для разрешения конкретных споров. Раскрыта тенденция увеличения количества дел, которые передаются на рассмотрение Палаты, что свидетельствует о повышении эффективности ее деятельности. В отличие от Международного суда ООН, который может рассматривать только межгосударственные споры, Постоянная палата третейского суда может рассматривать разные категории споров международного характера. Осуществлен анализ практики деятельности Постоянной палаты третейского суда за последние годы.

Ключевые слова: Постоянная палата третейского суда, Гаагские конвенции о мирном разрешении международных споров 1899 и 1907 гг., мирные средства разрешения международных споров, международный арбитраж.

Melnychuk O., Savchuk K. Renaissance permanent court of arbitration as an effective legal mechanism for cross-border disputes

The article is devoted to the legal status of the Permanent Court of Arbitration. It is shown that Permanent Court of Arbitration is established in accordance with the Hague Convention for the Peaceful Settlement of International Disputes of 1899 and 1907 and it is not a court in the traditional sense, but an international institution, the primary function of which is to assist in the establishment and operation of arbitration tribunals to resolve specific disputes. Argued the tendency to increase the number of cases submitted to the Court which indicates increasing the efficiency of its activities. It is shown that in contrast to the International Court of Justice, which can only deal with international disputes, Permanent Court of Arbitration may resolve different categories of disputes of an international character. The practices of the Permanent Court of Arbitration in recent years is demonstrated.

Key words: Permanent Court of Arbitration, the Hague Convention for the Peaceful Settlement of International Disputes of 1899 and 1907, peaceful means of settling international disputes, international arbitration.